

Screening oudste kleuters t.a.v. Risicofactoren voor lezen / spellen

Door Marijke Visser (SBO Koningin Emmaschool Nijkerk) en Anneke Smits (O.S.O. Windesheim te Zwolle)

Hoe dichter de toetsen / observatiepunten aanleunen tegen het specifieke leesproces zelf, hoe betrouwbaarder ze voorspellen. (Ruijssenaars: domeinspecifiek)
Van de volgende toetsen / onderdelen is gebleken dat ze goed voorspellen.
Moment: januari groep 2. Eventueel na een aantal maanden herhalen.

1. Letters benoemen

Nederlandse kinderen in groep 2 blijken gemiddeld al 9 letters te kennen. (C. Aarnoutse in Leesgoed nr. 1 - 2000)

Afname: Geef elke kind een letterblad. (zie bijlage)

Opdracht: 'kleur alle letters die je kent / kunt zeggen'.

Daarna individueel controleren of het kind ze inderdaad kan benoemen.

Noteer hoeveel verschillende letters goed benoemd zijn.

Geen normering; hangt ook af van het aanbod thuis en op school. Vergelijk met de rest van de groep.

2. Snel benoemen van eenvoudige primaire kleuren

Benoemingsproblemen zijn een belangrijke oorzaak van leesproblemen. De kennis is wel aanwezig maar het kind kan het niet vlot oproepen / verwoorden. Snel benoemen van kleuren (cijfers, symbolen) doet een beroep op dezelfde hersenfuncties als het snel benoemen van letters.

Afname: laat het blad met gekleurde rondjes zien (bijlage)

(Het gele rondje staat linksboven).

'Kijk ik heb hier een mooi blad met allemaal gekleurde rondjes'.

Weet jij welke kleuren het zijn? Vertel maar:

(wijs kris-kras vier verschillende kleuren aan)

'Dit is....en dit is....en dit is.....en dit is....'

Als het kind alle kleuren goed heeft benoemd zeg je:

'Prima. Nu mag je al die kleuren gaan opnoemen, zo snel als je kunt. Kijk zo'

doe zelf rij 1 voor en de twee rondjes van rij 2; terwijl je de hokjes v.l.n.r. en v.b.n.b. aanwijst spreek je kleur voor kleur duidelijk uit, zorg daarbij wel voor een vlot doorgaand tempo.

'En nu mag jij. Als ik 'ja' zeg mag je beginnen.'

Kijk onnadrukkelijk op je horloge of druk je stopwatch in.

Wijs bij (begin weer linksboven) terwijl het kind de hokjes noemt en 'trek' het zo mee naar het volgende vakje. Hapert het kind, dan even inhouden en rustig denken en zeggen.

Voorlopige norm: (januari groep 2) 23 seconden voor 20 plaatjes. 30 of meer is signaal!

Noteer haperen / fouten; wat gebeurt er, hoe reageert het kind, etc.

3. Beginklank kunnen zeggen (eenvoudig klankbewustzijn)

Afname: 'ik zeg een woord. Luister goed naar de eerste klank.

Geef (zo uitgebreid als nodig is) voorbeelden.

Zeg de woorden - waar mogelijk - met verlangde beginklank.

Als het niet lukt mag je de woorden ook opschrijven tijdens het uitspreken;
nogmaals vragen: welke klank hoor je aan het begin?

Lukt het nog niet dan zeg je de klanken terwijl je ze aanwijst in het woord en
geef je zelf het goede antwoord.

Voorbeelden:
a. S ok b. L amp c. B oom
Testitems:
1. M ama 2. S oep 3. L oop 4. K op 5. N eus 6. R ood 7. G eel 8. F iets 9. L amp 10. B oom

Maximaal 20 punten; 2 punten voor direct goed antwoord, 1 punt voor goed antwoord na gelijktijdig uitspreken - opschrijven.

Niet genormeerd; mede afhankelijk van aanbod op school en huis; vergelijk met groepsgenoten.

4. Pogingen ondernemen om tot schrijven te komen

- kan het kind zijn eigen naam schrijven? Noteer goed, deels, niet.
- Probeert het kind ook andere woorden te schrijven?
'invented spelling' ,geeft zicht op de ontwikkelingsfase van het kind. (A. Bus 1991, 1995)

Opdracht: vraag het kind de volgende woorden op te schrijven:

tomaat, slak , bos, wolk, banaan

Geef punten naar gelang de fase van beginnende geletterdheid (max. 25):

0 punten per woord voor schrijfkrabbels / tekeningetje

1 punt per woord voor letterreeksen die geen relatie hebben met de klankstructuur van het woord

3 punten per woord als enkele letters correct zijn (meestal begin- en eindklanken; vaak wordt de meest pregnante klank weergegeven)

5 punten voor een woord dat correct is weergegeven of zoals het klinkt (dus toomaat mag)

5. Heeft het kind gedurende langere tijd logopedie gehad in verband met spraak-taalproblemen?

Vooral problemen met zinsbouw, fonologie (uitspraak van klanken en woorden) en auditief geheugen zijn een signaal. (NB. Het kan voorkomen dat er wel problemen waren / zijn op dit gebied, maar een kind geen logopedie heeft gehad. (Noteer dat.)

6. Erfelijkheid! Komt er dyslexie in de naaste familie voor?

Noteer in dat geval -j- (ja)

7. Het oordeel van de leerkracht. Voorziet deze problemen in groep 3?

Vooral problemen met het aanleren van namen en begrippen gelden als risicofactor.

NB. Wees altijd voorzichtig met je risico-inschatting, zeker op papier; je kunt het nooit zeker weten! De hoeveelheid letters die het kind kan benoemen wordt beschouwd als de belangrijkste voorspellende factor.

Als je in januari risico's signaleert heb je nog tijd om wat te doen; zoals de voorschotbenadering (zie het artikel hierover van Anneke Smits in het septembernummer (2000) van het tijdschrift Remedial Teaching). Dan krijg je een indruk hoe / of het kind het oppakt.

Herhaal deze screening in juni. Geef het klassenoverzicht aan het eind van het schooljaar door aan de leerkracht van groep 3, die dan beschikt over een goede beginsituatie van de kinderen t.a.v. beginnend lezen.